

Kauhun lyhyt historia

tutkielma vuosien 1930–1960 kauhuelokuvista

tutkielma

Tampereen ammattikorkeakoulu

Kuvataiteen koulutusohjelma

29.6.2014

Juha Janttonen

KAUHUUN LYHYT HISTORIA

-tutkielma vuosien 1930-1960 kauhuelokuvista-

Tiivistelmä _____ s.2

1. Johdanto _____ s.3

2. 1800–1920 _____ s.5

3. 1930 _____ s.6

4. 1940 _____ s.8

5. 1950 _____ s.9

6. 1960 _____ s.12

7. One new friend request and other tales of the unknown _____ s.16

8. Johtopäätökset _____ s.18

Viitteet

Liitteet

Kauhun lyhyt historia

tutkielma vuosien 1930–1960 kauhuelokuvista

Mitä ihmiset pelkäävät ja miltä pelko näyttää? Tässä tutkielmassa pohdin kauhuelokuvien tapaa visualisoida aikakausien pelkoja ja niiden syitä. Se mikä koetaan pelottavaksi muuttuu ihmisten ja maailman mukana vuodesta toiseen.

1930–luku oli kauhuelokuvien kauhun kulta-aikaa. Klassiset elokuvahirviöt kuten Dracula ja Frankensteinin hirviö saivat ensimmäiset muotokuvansa valkokankaalle. Tunnetuille tarinoille annettiin ikoniset kasvot, jotka ihmiset tulisivat muistamaan vielä kymmeniä vuosia myöhemmin. 1930–1960 kauhuelokuvat kokivat suurimmat muutokset genrenä. Maailmaa vavisuttivat ennennäkemättömät ideologiat ja konfliktit. Miten nämä elokuvat onnistuivat vangitsemaan aikansa ilmapiirin? Miten meidän pelkomme ovat muuttuneet vuosien aikana ja miltä ne näyttävät?

A short tale of terror

a study of horror in cinema from 1930s to 1960s

What are we afraid of and what does fear look like? In this thesis I look at the way horror movies portray fears from different ages and the reasons behind them. That which is perceived as frightening changes with the people and the world around us.

The 1930s were the golden age of horror movies. Classic movie monsters such as Dracula and Frankenstein's monster got their first portrayals on the silver screen. The men behind those roles gave the monsters faces that would be iconic for years to come. From the 30s to the 60s the horror genre underwent its biggest changes yet. The world around them was trembling with unprecedented ideologies and conflicts. How did these movies manage to capture the atmosphere of their time? How have our fears changed over the years and what do they look like?

JOHDANTO

Kauhuelokuvien avulla ihmisten pelot ovat saaneet konkreettisen muotonsa jo sadan vuoden ajan valkokankaalla. Goottilaisen kirjallisuuden kummittelevista linnoista aina takapihoillamme lymyäviin mielipuoliin. Kautta vuosien nämä elokuvat ovat kuvastaneet alati muuttuvaa maailmaa ja ihmisen tapaa nähdä ympärillä vaanivat uhat.

Psykologi *Glenn D. Walters* (*Journal of Media Psychology, Volume 9, No. 2, Spring, 2004*) jakaa kauhuelokuvien onnistuneisuuden kolmeen kategoriaan: *Jännitys, samaistuttavuus ja epätodellisuuden tuntu*.

Jännitys on jokaisen kauhuelokuvan kulmakivi. Jännitystä on eri vuosikymmeninä luotu eri keinoin. “*Oli synkkä ja myrskyinen yö...*” kuvaa kauhuelokuvien alkutaipaleen goottilaista perimää täydellisesti. Vanhat kiroitut linnat ja varjoissa lymyävät kauhut nostattivat elokuvissa kävijöiden niskavilloja ensimmäisen kerran 1896. *Georges Méliésin* ohjaama *The Manor of the devil* oli kaikkien aikojen ensimmäinen kauhuelokuva. Jännityksen elementit muuttuivat elokuvien kehittyessä. Äänen tullessa osaksi kauhuelokuvia jännitystä pystyttiin kasvattamaan enemmän kuin ennen.

Samaistuttavuus. Kauhuelokuvan on oltava jollain tasolla ajankohtainen sen katsojille. Yliluonnollisen- ja kuolemanpelko ovat universaaleja tuntemuksia. Elokuva pystyy myös sitomaan katsojansa mukaan tarinaan tuntemalla katsojakuntansa. Käsitteleekö elokuva jotain ajankohtaista aihetta ja onko elokuvan päähenkilö helposti samaistuttava? Kauhuelokuvat voivat olla myös täynnä kulttuurikohtaisia viittauksia ja kritiikkiä.

Epätodellisuus. Vaikka kauhuelokuvilta 1960-luvulla alettiin vaatia realistisempaa otetta kauhusta haluavat katsojat silti tietää katsovansa elokuvaa. Elokuvissa realistisia asioita pystytään esittämään elokuvallisin keinoin. Tunnelmaa luova taustamusiikki, kamerakulmat ja valaistus luovat epätodellisuuden tuntua. Vuonna 1994 tehdyssä tutkimuksessa joukolle opiskelijoita näytettiin karmaisevia dokumentti-pätkiä. Harva

opiskelija pystyi katsomaan videoita loppuun, mutta silti oli valmis katsomaan elokuvia, joissa tapahtui paljon kauhistuttavimpia asioita. Elokuvia katsoessa tiedämme, että se mitä näemme ei ole totta.

Vuosina 1930–1960 kauhuelokuvat kokivat suurimmat muutoksensa. Kolmekymmentäluvun suosiosta aina viisikymmentäluvun B-luokan viihteen pohjamutiin ja kuusikymmenluvun uuteen nousuun. Yliluonnollisesta kauhusta aina ulkoavaruuteen ja takaisin omaan itseemme. Näinä vuosikymmeninä kauhuelokuvien aiheet mukailivat aikansa ilmapiiriä ja loivat pohjan tuleville kauhun tekijöille. Kauhun kiertokulku: yliluonnollinen, okkultismi, hirviöt, hullut tiedemiehet, teknologian kehitys, ulkopuolinen uhka, ihmisten salattu puoli ja psykologia näkivät ensimmäiset filmatisointinsa näinä vuosina. Siitä lähtien elokuvan tekijät ovat uusien ajankohtaisten aiheiden siivittämänä kertoneet samoja tarinoita pelosta uudestaan ja uudestaan.

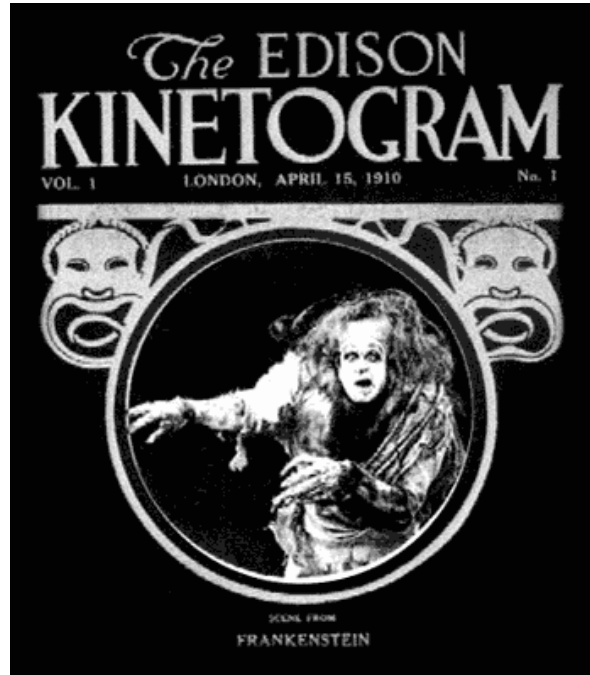
Pelko on universaali tunne ja kauhuelokuvat ovatkin yksi helpoimmin lähestyttävistä elokuvan genreistä. Se mitä me pelkäämme muuttuu maailman muuttuessa ympärillämme. Mutta pelko ei tule ikinä katoamaan tästä maailmasta. Pelkäämme meistä kaukana ja lähellä olevia asioita. Pelkäämme jopa itseämme. Mutta miltä pelkomme näyttää ulkopuolelta katsottuna? Onko sillä ystävän naama vai riehuuko se pää pilvien tasolla tuhoamassa kaupunkeja?

Mitä sinä pelkää?

1800–1920

Mykkäfilmien aikaan 1800–1900 lukujen vaihteessa ensimmäiset kauhuelokuvat ammensivat inspiraationsa

1700–1800-lukujen vaihteen goottilaisesta kirjallisuudesta. Goottilaiselle romaanille keskeisiä aiheita olivat kirotut paikat, suvussa kulkevat kiroukset, aaveet ja ihmisen oma hulluus. Edgar Allan Poen, Mary Shelley'n ja Bram Stokerin romaanit saivat ensimmäiset filmatisointinsa vuosisadan vaihteessa.

1910 Thomas Edisonin omistama Edison Studios kuvasi ensimmäisen version Mary Shelley'n Frankenstein-romaanista valkokankaalle. Vuosi 1920 oli saksalaisen ekspressionismin aikaa elokuvissa. Carl Mayerin ja Hans Janowizin käsikirjoittama, Robert Wienin ohjaama *The Cabinet of Dr. Caligari* sai ensi-iltansa 26. Helmikuuta 1920 Berliinissä. Saksalaisen ekspressionismin kulku elokuvissa jatkui myös vuonna 1922 kun F.W. Murnaun ohjaama *Nosferatu* sai ensi-iltansa maaliskuun 4.päivä.

Nosferatu taas oli ensimmäinen filmatisointi Bram Stokerin Dracula -romaanista. Elokuvantekijät eivät olleet hankkineet oikeuksia käyttää romaanin filmatisoinnissa.

Elokuvantekijät tekivät pieniä, pintapuolisia muutoksia alkuperäisestä tekstistä käsikirjoitukseen siirryttäessä. Kreivi Draculasta tuli Kreivi Orlok ja tapahtumapaikka siirrettiin 1890 -luvun Britanniasta vuoden 1838 Saksaan. Max Schreckin roolisuoritus Kreivi Orlokina antoi vampyyrille kuitenkin ensimmäiset ikoniset kasvot.

1930

1930 -luvulle tultaessa kauhuelokuvat kokivat suuren muutoksen, niiden rymistäessä valtavirran suosioon. 1920-luvulla vallinneet unenomaiset maisemat, aavemaisesti hiljaisuudessa vaeltavat hahmot saivat väistyä puhuvien, murahtelevien ja ulvovien hirviöiden tieltä. Amerikkalaista elokuvahistoriaa jo kaksikymmentäluvulla tehnyt Universal studios oli päättäväinen tuomaan kauhuelokuvat suurten kuluttajaryhmien suosioon. Universal oli aikaisemmin jo kaksikymmentäluvulla yrittänyt luoda kauhuelokuville läpimurtoa filmatisoinneillaan Notredamen kellonsoittajasta (1923) ja Oopperan kummituksesta (1925). 1930 Universal tarttui kauhuelokuvaan uudestaan äänielokuvien uutuuden voimin. Ääni avasi uusia ovia elokuvakerronnassa ja tarjosi mahdollisuuden syvempään tarinankerrontaan.

Universal studiosin ensimmäinen äänillä varustettu kauhuelokuva oli *Dracula* vuonna 1931. Nosferatusta poiketen tälläkertaa oikeudet Stokerin romaaniin oli hankittu. Elokuvaa tähditti silloin vielä tuntematon suuruus: *Bela Lugosi*. Hän antoi Draculalle ensimmäistä kertaa kasvot. Toisin kuin Max Schreck, jonka suoritus Orlokina antoi kasvot enemmänkin vampyyreille. Universal jatkoi kauhuelokuvien sarjaansa vielä

samana vuonna James Whalen ohjaamalla versiolla Mary Shelley'n *Frankensteinista*. Boris Karloff murahteli ja ontui tiensä katsojien sydämiin roolissaan Frankensteinin hirviönä.

1930-luvulle tultaessa ensimmäisestä maailmansodasta oli jo aikaa. Sodan jälkeinen lama kuitenkin ajoi ihmiset tiukoille. Toisen maailmansodan mahdollisuus kiristi ilmapiiriä yhä enemmän ja enemmän. Elettiin poliittisesti epävakaita aikoja. Elokuvat tarjosivat fantasiaa ja yliluonnollista pelkoa kansalle, joka tunsi harteillaan piinaavan talouden ja lähestyvän sodan. Kauhuelokuvat tarjosivat pakotien arkipäivän murheista.

Elokuvat antoivat pelolle konkreettiset kasvot. Oli helpompi pelätä muumiota tai vampyyria, kuin kasvotonta vihollista toisessa maassa. 30-luvulla elokuvat olivatkin koko kansan pakkomielle. Noin kahdeksankymmentä miljoonaa amerikkalaista kävi elokuvateatterissa viikoittain.

1940

1940-luvulla Toinen maailmansota oli käynnissä ja elokuvat olivat puhtaasti amerikkalainen tuote.

Kauhuelokuvia tarjottiin kuluttajille jatkuvalla syötöllä.

Elokuvat tarjosivat muuta ajateltavaa kuin Euroopassa riehuvan sodan.

Neljäkymmentäluvun kauhu pyöri pitkälti samojen yliluonnollisten aiheiden ympärillä kuin edellisellä vuosikymmenellä.

Sodan riehuessa Euroopassa amerikkalaiset halusivat pysytellä aiheesta erossa parhaansa mukaan. Kansalaisten maahanmuuttotausta teki kuitenkin konfliktista

ulkopuolisena pysymisen haastavaksi. Toistuvana teemana vuosikymmenen kauhuelokuvissa olikin ihmisten piilotettu, eläimellinen puoli, jota vastaan käytiin sisäistä kamppailua.

1950

1950-luvulle tultaessa maailma oli muuttunut. Vuosikymmenen vaihtuessa kauhuelokuvatkin saivat jälleen kokea muutoksia. Toisessa maailmansodassa kuoli yli neljäkymmentä miljoonaa ihmistä ja miljoonat ihmiset olivat joutuneet todistamaan ennennäkemättömät sodan kauhut. Sodasta palanneilla sotilailla oli oikeita kauhutarinoita kerrottavana, jotka jättivät valkokankaalla nähdyt kertomukset varjoonsa. Idän ja lännen kireät välit sodan jälkeen pitivät ihmiset jatkuvassa kireässä ilmapiirissä. Kylmän sodan alkusävelet painoivat ihmisten mielet mustiksi ja raskaiksi. Maailma oli muuttunut heidän ympärillään. Sotia ei enää käyty isänmaallisten sotilaiden voimin, taustajoukkojen kannustaessa kotimaassaan eivätkä taitavimmatkaan kenraalit olleet enää avain voittoon. Sodassa oli enää vain yksi voittaja: Teknologia. Se kenellä oli edistyneimmät, isoimmat ja tappavimmat aseet oli voittaja.

Maailma oli saanut todistaa ennennäkemätöntä tuhovoimaa Yhdysvaltojen pudottaessa atomipommin 6.8.1945 Hiroshimaan ja Nagasakiin 9.8.1945. Tiede oli uusi sotia eteenpäin vievä voima. Viisikymmentäluvun elokuvateollisuus heijasti tilannetta. Yliluonnolliset hirviöt korvattiin tieteellä ja teknologialla.

Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välinen sotilaallinen kilpavarustelu muistutti ihmisiä jatkuvasta ydinsodan uhasta. Viisikymmenluvulla säteily ja sen aiheuttamat mutaatiot täyttivät valkokankaat.

Ajan elokuvat kuvastivat ihmisen rinnakkaiseloja atomipommin ja sen tuoman pelon ilmapiirin kanssa. Atomiajan hirviöiden täyttäessä valkokankaat elokuvat antoivat kuitenkin katsojilleen toivoa. Elokuvissa ihmiset esitettiin hyvántahtoisina ja rauhaa tavoittelevina. Atomipommin aikaan saamalle tuholle ja kaaokselle annettiin hirviöiden avulla ymmärrettävä muoto. Näin myös tämä tuhovoima saatiin siirrettyä pois ihmisten käsistä jättiläismäisten hirviöiden muotoon. Hirviö, vaikkakin useasti ihmisen teoista

syntynyt, pystyttiin tuhoamaan joko omin käsin tai ihmisten avustuksella. Ydinaseiden vastaista kannanottoa alkoi myös näkyä elokuvissa.

1954 Japanissa valmistunut *Godzilla* esitteli esihistoriallisen hirviön, joka Tyynellämerellä tehtävien toistuvien ydinasetestien seurauksena herää henkiin. Herättyään raivoisa jättiläislisko

hyökkää Japaniin tuhoten kaupunkeja. Ydinaseilla herätetty hirviö hyökkää maahan, joka ainoana on joutunut kokemaan atomipommin hirveyden. Godzilla antoi tälle käsittämättömälle tuhovoimalle muodon, jota vastaan pystyttiin taistelemaan.

Atomiajan hirviöiden lisäksi Kylmän sodan aiheuttama vainoharhaisuus ulkopuolisia kohtaan näkyi myös valkokankailla. Elokuvat hakivat inspiraatiotaan ulkoavaruudesta ja siellä lymyävistä tuntemattomista vaaroista.

Uusien tuulien lisäksi kauhuelokuvat kokivat myös kovia kolahduksia viisikymmentäluvulla. Kulta-aikojen elokuvatahdet olivat joko kuolleita tai siirtyneet jo muihin töihin. Boris Karloff oli siirtynyt vakavampiin rooleihin teatterin ja television puolelle. Bela Lugosi oli huumausaineongelmista kärsivä kalpea karikatyyri itsestään, eikä enää houkutellut yleisöä täyttämään elokuvateattereiden penkkejä.

Television yleistyminen ja sen suuri suosio amerikkalaisissa talouksissa puski elokuvayhtiöt koviin. Ihmiset eivät enää rynnistäneet samalla tavalla katsomaan jokaista uutta elokuvaa, jonka studio teattereihin toimitti. Värifilmin käyttö ja muut

tekniset harppaukset veivät elokuvastudioiden huomion. Elokuvien sisällöstä oltiin valmiita karsimaan kunhan tekniseltä tasoltaan se oli ajantasalla kuluttajien vaatimuksia. Yritysten keskittyessä tekniseen puoleen muun sisällön laadun heikentyminen ajoi kauhuelokuvia kohti B-luokkaa. Juoni ja hahmokehitykset jäivät toissijaisiksi painon ollessa uusissa ja jännittävissä kokemuksissa. Elokuvien laadun muuttumisen myötä myös elokuvissa käyvä yleisö muuttui.

Drive-in -teatterit olivat nuorison keskuudessa suuressa suosiossa. Drive-init täyttyivät pian laumoista nuoria, jotka olivat hakemassa helppoa jännitystä ja viihdettä.

1960

Kuusikymmentäluvulle tultaessa maailma oli muuttumassa. Kuuban ohjuskriisi, Kennedyn salamurha, hippikulttuuri, psykedeeliset huumausaineet ja vapaa rakkaus ravisuttivat maailmaa. Suhtautuminen seksuaalisuuteen ja graafiseen väkivaltaan muuttui. Kansan yleinen mielipide siitä, mikä koettiin pelottavaksi ja shokeeraaviksi muuttui 1960 ilmestyneen Psychon ja Mansonin perheen vuonna 1969 tekemien murhien välillä huomattavasti.

Vastavirtakulttuurien ja muutoksien aika näkyi myös elokuva-alalla. Yhä useammat kauhuelokuvat tulivat pienemmistä filmistudioista. Kauhuhu ei ollut enää isojen, voittoa tavoittelevien studioiden kuten Universalin käsissä. Pienemmät studiot mahdollistivat vanhojen arvojen ja tabujen rikkomisen. Seksiä ja väkivaltaa pursuavat eksploraatio-elokuvat löysivät kuluttajakuntansa vanhaan kyllästyneen nuorison keskuudesta.

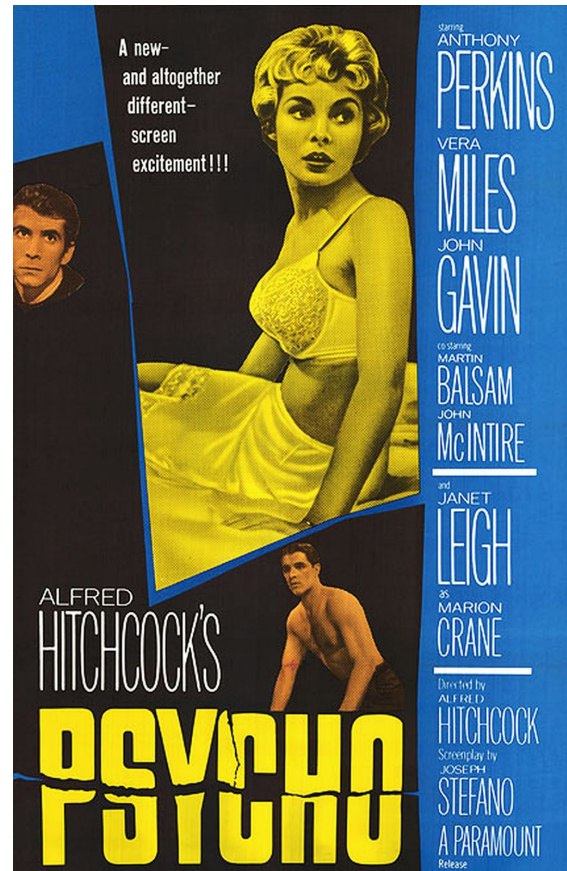
Underground teatterit tarjosivat kävijöilleen sensuroimatonta vastavirran viihdettä.

Kauhuelokuvilta haluttiin nyt realistisempaa lähestymistapaa. Viisikymmentäluvun tarjoama hirviöelokuvien tulva miehistä halvoissa kumipuvuissa ja naurettavasti tulevaisuuden kuvista olivat jo turruttaneet kuluttajansa. Maailma oli muuttumassa ja kauhuelokuvien piti pystyä kuvastamaan ympärillään tapahtuvia muutoksia.

Kylmän sodan aiheuttava pelot lähestyvistä ydintuhosta olivat jo alkaneet hälvetä kahden vuosikymmenen jälkeen. Ihmiset uskalsivat ajatella jälleen tulevaisuutta ja muutosta. 50-luvun jättiläisnaiset ja ulkoavaruudesta laskeutuvat tappaja-robotit vaikuttivat naurettavilta. Ulkopuoliset uhat koettiin turhilta. Kauhuelokuvat käänsivät kameransa ensi kertaa lähemmäksi arkea. Vastavirtakulttuureita rikkaassa maailmassa suurin hirviö oli ihminen itse. Vanhat arvot ja stereotypit joutuivat syyniin. Ihmiset kiinnostuivat heidän lähellään tapahtuvista kauhuista.

Edellisen vuosikymmenen yltärinta B-luokan hirviöelokuvia oli ajanut kauhuelokuvien aseman muihin elokuvan genreihin verrattuna alas. Kauhuelokuvat kokivat kuitenkin uuden nousun kansan suosioon vuonna 1960 kun *Alfred Hitchcockin Psycho* sai ensi-iltansa kesäkuun 16.päivä. Psycho esitteli katsojalle uudenlaisen hirviön, *Norman Batesin*. Aikuisen miehen, joka päällisin puolin vaikuttaa aivan normaalilta kansalaiselta. Elokuvan edetessä kuitenkin paljastuu ettei hän ole miltä näyttää. Hitchcock hylkäsi aiemmin kauhuelokuvia kannatelleen yliluonnollisen ja paljasti katsojilleen uuden hirviömäisen puolen ihmisestä. Oikeasta elämästä, Ed Geinin -tapauksesta vaikutteita ottanut elokuva nostatti kauhuelokuvat pois B-luokan viihteen pohjattomasta kuilusta.

Samoihin aikoihin Iso-Britanniassa vuonna 1934 perustettu *Hammer Films* -studio loi omaa elokuvaperintöään. Hammer Filmsin elokuvat perustuivat vanhoihin, Hollywoodin jo läpikäymiin, yliluonnollista käsitteleviin hirviö -elokuviin kuten *Frankenstein* ja *Dracula*. Nämä uudet filmatisoinnit yhdistivät klassiset tarinat muuttuneen maailman arvoihin. Hammerin studiolla tiedettiin, että ihmiset olivat kyllästyneet jatkuvaan tarjontaan mutanteista ja janoivat jotain uutta –vaikka se uusi olisikin jo vanhaa–. William Hindsin ja James Carrerasin luotsaama studio otti omaan käsittelyynsä vanhat goottilaiset tarinat ja heittivät sekaan reippaalla kädellä verta, väkivaltaa, alastomuutta ja seksiä. Uusilla mausteilla höystetyt klassikot saatiin näin uuden sukupolven kuluttajien käsiin. Hammerin elokuvat nostattivat uusia kauhu-ikoneita kuten *Peter Cushing* ja *Christopher Lee*, joista tuli oman aikansa Karloff ja Lugosi.

Hammer Filmsin kauhuelokuvat olivat aikanaan äärimmäisen provokatiivisia aiheisällöltään ja visuaalisuudeltaan. Ne loivat paljon uusia merkkipaalua elokuvahistoriassa. Ne onnistuivat myös todistamaan, että kauhuelokuvia pystyttiin tekemään nimenomaan aikuisille kuluttajille ja samalla tuottaen taloudellista voittoa tekijöilleen.

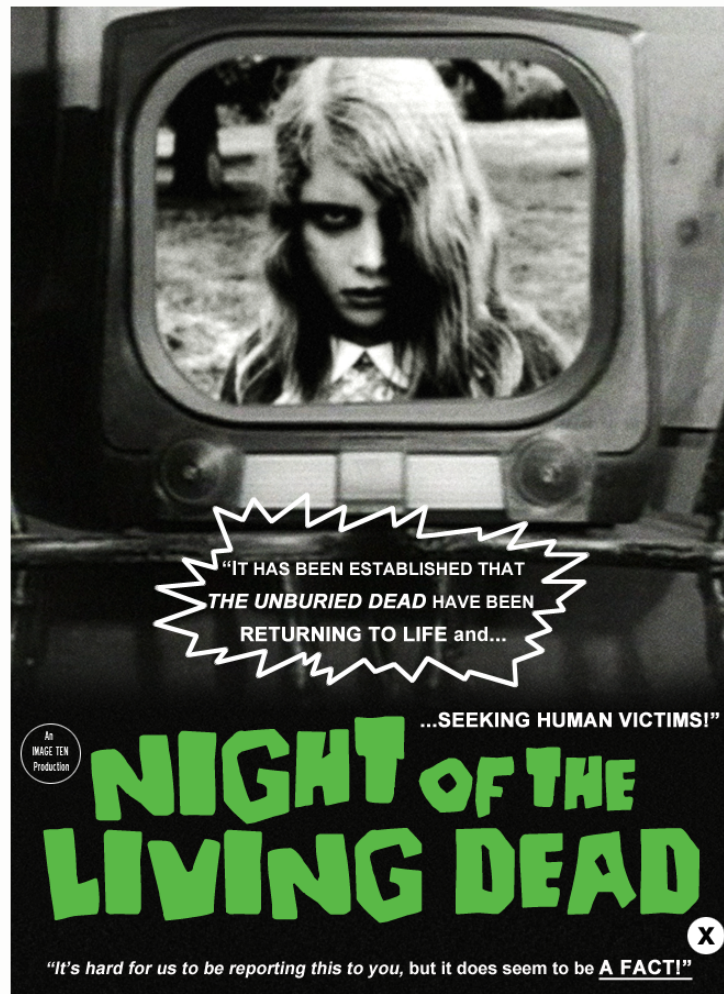
Kuusikymmentäluvulla jo kerrottuja tarinoita uudistamassa oli myös amerikkalainen George A. Romero. Zombie -elokuvilla oli pitkät juuret valkokankaalla jo kolmekymmentä -ja neljäkymmentäluvulta saakka. Silloiset kauhun jättiläiset Bela Lugosi ja Boris Karloff olivat olleet luomassa katsojille kuvaa elävistä kuolleista elokuvissa *White Zombie* ja *The Walking Dead*.

1968, Romeron *The Night of the living dead* antoi vanhoille zombie-filmeille uuden kasvojenkohotuksen.

Vaikka Night of the living dead olikin päällisin puolin klassinen tarina kuolleista, jotka palaavat henkiin sisälsi myös syvempää sosiaalista kannanottoa sen ajan amerikkalaiseen yhteiskuntaan. Elokuvasa joukko eloonjääneitä pakenee eläviä kuolleita pieneen maalaistaloon, jossa ne joutuvat taistelemaan pysyäkseen elossa. Elokuvasa kaiken paniikin ja sekasorron keskellä *Barbara* tuijottaa katatonisessa tilassa televisiota tietämättä mitä muutakaan tehdä toisten

riidellessä hänen ympärillään. Valkoihoinen työläinen *Harry* purkaa kaiken sisällään olevan raivon tummaihoiselle *Benille*, joka yrittää pitää ohjat käsissään ja ihmiset hengissä. Elävät eivät tiedä mitä muutakaan tehdä kuin kinastella keskenään ja hyökätä silmittömästi kaiken heitä uhkaavan kimppuun. Pieni joukko selviytyjiä oppii pian, että heidän pahin vihollisensa ovat he itse. Sisäiset ristiriidat repivät viimeisetkin mahdollisuudet selvitä.

THEY WON'T STAY DEAD!

Starring JUDITH O'DEA • DUANE JONES • MARILYN EASTMAN • KARL HARDMAN • JUDITH RIDLEY • KEITH WAYNE
Produced by Russel W. Streiner and Karl Hardman • Directed by George A. Romero • Screenplay by John A. Russo • A Beyond Horror Design Organization Presentation

©1968 BY GEORGE A. ROMERO. ALL RIGHTS RESERVED. NO DUPLICATIONS.

USA 1968

For the rights to this film, Beyond Horror Design Organization has acquired the rights to the film and the rights to the characters and the rights to the title. The film is a production of Beyond Horror Design Organization. The film is a production of Beyond Horror Design Organization. The film is a production of Beyond Horror Design Organization.

44/122

Night of the living dead asetti uuden, synkemmän tien sitä seuraaville kauhuelokuville. Elokuva otti jyrkän eron myös mm. Hammer Filmsien camp-elokuviin ja avasi ovet yhteiskuntakriittisille kauhuelokuville, joita myöhemmät vuosikymmenet olivat tulvillaan.

ONE NEW FRIEND REQUEST AND OTHER TALES OF THE UNKNOWN

Vuonna 2014 tein TAMK:n kuvataiteen lopputyönäyttelyyn sarjan julisteita, joissa käsittelin ihmisten suhdetta sosiaaliseen mediaan. Otin kohteeksi ihmisen siihen liittyvän suhteen ja mukana tulevat epämiellyttävät puolet. Mitä tehdä kun viesteihin ei vastata tai tuntematon lähettää kaveripyynnön?

Juliste-sarjassa halusin visuaalisen ulosannin keinoin sitoa sosiaaliseen mediaan liittyvät abstraktit pelot ja antaa niille kasvot. Kuten *Ishiro Honda* teki vuonna 1954 elokuvassaan *Godzilla* atomipommille ja *Hitchcock* *Psychossa* ihmisyyden pimeämmälle puolelle. Halusin kuvastaa tämänpäiväisiä pelkoja samalla tavalla, mitä kauhuelokuvat ovat jo kohta vuosisadan tehneet.

Kauhuelokuvien kehittyessä niiden aihepiirit siirtyivät jatkuvasti lähemmäksi meitä ja meidän jokapäiväistä arkea. Sosiaalinen media on osa jokaista päiväämme. Facebookilla on yli 1.23 miljardia aktiivista käyttäjää kuukausittain. Twitteriä taas käyttää yli 232 miljoonaa ihmistä, jotka twiittaavat vuodessa yhteensä noin kaksisataa miljardia kertaa. Noin kuusituhatta twiittiä jokaikinen sekunti.

Sosiaalisen median räjähdysmäinen suosio on synnyttänyt uusia pelkoja ihmisissä. Mitä jos ajatuksella kirjoittamasi päivitys ei saakaan yhtään tykkäystä tai kukaan ei kommentoi uuteen kuvaasi? Näin ihminen jää näkymättömäksi ja ulkopuoliseksi tässä sosiaalisten verkostojen loputtomassa maailmassa. Ihmisiä joilla ei ole Facebook-tiliä kummaksutaan ja käsketään liittymään meidän muiden “normaalien” joukkoon. Ilman sitä jäät ulkopuolelle. Kaikesta ulkopuolelle jäämisen pelko ajaa ihmisiä mukaan uusiin SOME-trendeihin. Fear of missing out eli FOMO eli ulkopuolelle jäämisen pelkoa pidetään sosiaalisen

median jatkuvan läsnäolon seurauksena. FOMOsta kärsivä ihminen pelkää jäävänsä paitsi asioista, joita SOMEssa tapahtuu. Asioita, jotka ovat suurempia ja tärkeämpiä kuin se, mitä tapahtuu hänen ympärillään juuri nyt. Hänen on pakko kyetä tarkistamaan tilannetta yhä uudelleen ja uudelleen.

“Fear of missing out (FOMO) is a very real feeling that’s starting to permeate through our social relationships. The question is — will we ever settle for what we have, rather than cling to the fear that we may be missing out on something better? Social media like Facebook and Twitter are making this increasingly more difficult.”

Tohtori John M. Grohol, FOMO addiction: The fear of missing out, 2011

JOHTOPÄÄTÖKSET

Kauhuelokuvat ovat jo sadan vuoden ajan tarjonneet katsojilleen pakotien arjesta. Ne antavat ymmärrettävän muodon ihmisten peloille. Klassiset tarinat yliluonnollisesta saivat ensimmäiset filmatisointinsa valkokankaalle heti elokuvien yleistyessä. Elokuvat toivat monille ihmisille jo kirjallisuuden puolelta tutut tarinat ja antoivat niille visuaalisen puolen osaksi tarinankerrontaa. Bela Lugosin kaltaiset tähdet antoivat yliluonnollisille hahmoille tunnistettavat kasvot.

Äänielokuvien yleistymisen myötä 30-luvulla avasivat uusia ovia elokuvien tarinan kerronnalle. Äänen myötä elokuvien tekijät pystyivät tuomaan valkokankaalle moniulotteisempia, tunnelmallisempia ja kerronnallisempia tarinoita.

Kauhuelokuvien aiheet muuttuvat maailman mukana. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen ihmiset kaipasivat viihdettä, joka veisi heidät hetkellisesti pois sodan jälkeisestä lamasta ja jo horisontissa lymyilevän uuden sodan varjosta.

Neljäkymmentäluvulla toisen maailmansodan ollessa täydessä vauhdissa ihmiset joutuivat valitsemaan puoliaan sodassa. Amerikkalaisten maahanmuuttotausta repi ihmisiä ottamaan osaa Euroopassa riehuvaan konfliktiin. Kauhuelokuvissa päähenkilöt joutuivat käymään sisäistä taistelua heissä piilevän piilotetun, alkukantaisen voiman kanssa.

Viisikymmentäluvulla kauhugenre koki täydellisen muodonmuutoksen. Toinen maailmansota oli jättänyt jälkeensä muuttuneen maailman. Käsitykset kauhusta olivat muuttuneet sodissa nähtyjen hirveyksien myötä. Sodan kauhut olivat jättäneet arvet ihmisten mieliin.

Tiede oli edennyt harppauksin ja toisessa maailmansodassa teknologia oli kruunattu uudeksi sodan herraksi. Maailma oli nähnyt atomipommin tuhovoiman ja eli nyt uutta pelon aikakautta. Säteily ja sen aiheuttamat mutaatiot saivat valkokankailla konkreettisen muodon jättiläisliskoina ja kutistuvina miehinä. Jättimäiset säteilymutantit

tuhosivat kaupunkeja elokuvasta toiseen. Atomiajan hirviö-elokuvien ylitsepursuava anti ajoi kauhuelokuvat B-luokan viihteeksi kuluttajien silmissä.

1960 -luvulla edellisten sotien kauhut olivat ehtineet hälvetä ja vapaa rakkaus järisytti maailmaa. Hippikulttuuri ja uudet ideologiat veivät nuorison mukanaan. Edellisen vuosikymmenen mutanttihirviöt nähtiin naurettavina ja kauhuelokuvilta vaadittiin nyt realistisempaa lähestymistapaa kauhuun. Hitchcock todisti Psycho -elokuvallaan kauhun kyvyn tarjota katsojilleen muutakin kuin halpaa ja helppoa viihdettä. Uuden vuosikymmenen uudeksi hirviöksi muodostui ihminen itse. Alakulttuureita tulvillaan oleva yhteiskunta kyseenalaisti aiemmin vallinneet konservatiiviset arvot.

Kauhuelokuvien siirtyminen pienempien elokuvastudioiden käsiin tarjosi mahdollisuuden rikkoa vanhoja tabuja. Väkivalta ja seksuaalisuus houkuttelivat nyt ihmisiä elokuvateattereihin. Jo nähdyt tarinat saivat osansa muutoksen tuulia. Vanhat elokuvat saivat verellä ja seksillä kyllästetyn kasvojenkohotuksen. Kuusikymmentäluvun kauhuelokuvat avasivat ovet myös uudelle yhteiskuntakriittisemmälle filmikulttuurille.

Pelon siirtyessä aiheesta toiseen on nähtävissä selkeä suunta. Vaikka ihmiset hakevat kauhuelokuvilta pakotietä haluavat katsojat elokuvien aiheiden olevan ajankohtaisia.

Jokaisella vuosikymmenellä kauhulla oli tunnistettavat, ikoniset kasvot. Kreivi Orlok, Frankensteinin hirviö, ihmissusi, Godzilla, Norman Bates jne.

Kauhuelokuvat auttavat ihmisiä käsittelemään ympärillä tapahtuvia muutoksia.

Atomipommin käsittämätön tuhovoima sai muotonsa elokuvissa hirviönä, jota vastaan pystyttiin taistelemaan.

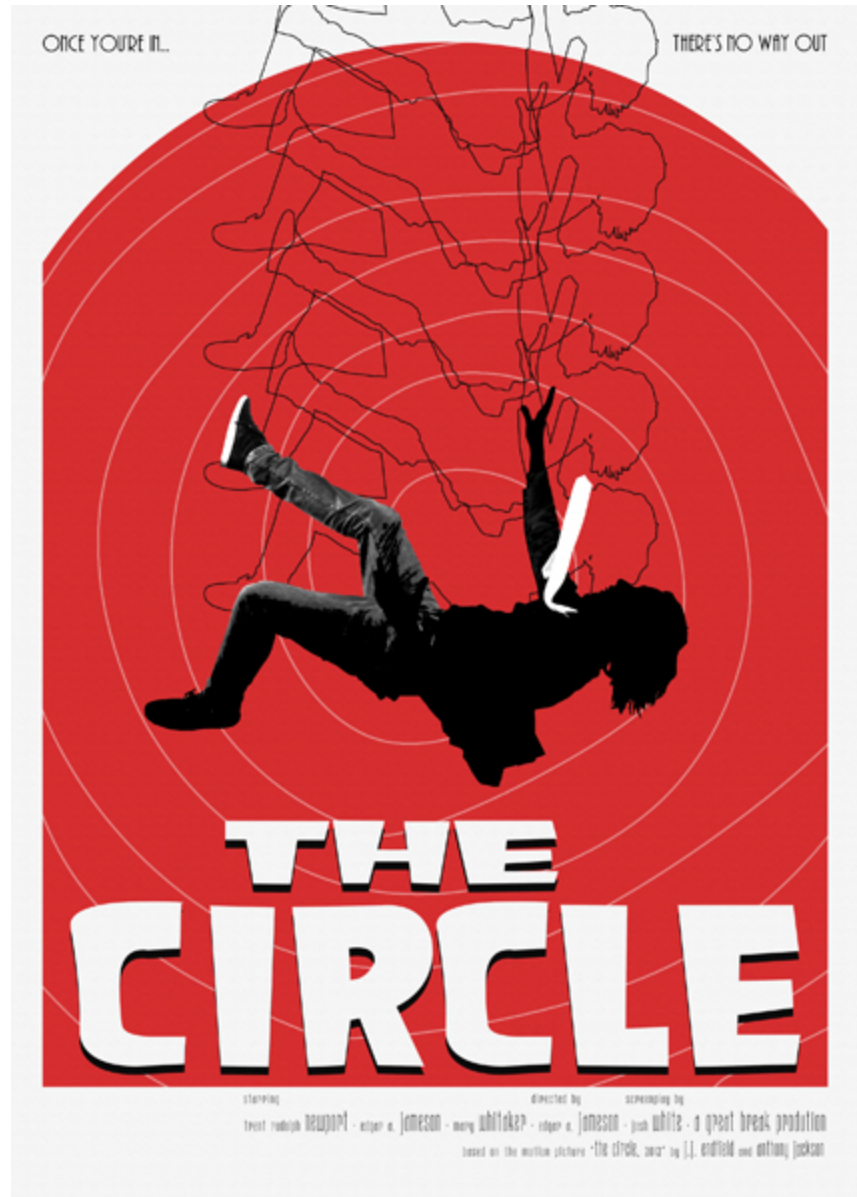
Kauhuelokuvien aiheet siirtyivät yhä lähemmäksi katsojiaan. Ne avasivat uusia näkökulmia ympäristön tarkasteluun.

2010 -luvulla elämme sosiaalisen median aikakautta. Se on tuonut mukanaan ennennäkemättömän tavan olla yhteyksissä toisiin ihmisiin. Vaikka olisimme fyysisesti yksin niin parin napin painalluksella pystymme tarkistamaan, mitä ystävämme tekevät juuri nyt. Verkossa käytävä kommunikointi on uusi normi ja maailma on mukautunut sen

mukaan. Sosiaalisten medioiden aikakausi ei ole tuonut mukanaan vain helppoutta ja uusia mahdollisuuksia. Mukana on tullut myös tietoturvaongelmia, yksityisyyteen liittyviä loukkauksia, uusia sairauksia ja uudenlaisia sosiaalisia paineita.

Luotamme näihin SOME-sivustoihin monesti sokeasti. Harva meistä on lukenut, mistä kaikesta onkaan valmiina luopumaan liittyessään uuteen sosiaaliseen verkostoon. Jokaisen pikaviestin, tweetin ja tilapäivityksen takana piilee jotain suurempaa, mitä emme tajuakaan.

Olisikohan nyt aika kauhuelokuvien astua mukaan kuvaan ja tarjota meille sosiaalisten medioiden oma *Dracula*?

LÄHDELUETTELO

Glenn D. Walters, Journal of Media Psychology, Volume 9, No. 2, Spring, 2004
<http://web.calstatela.edu/faculty/sfischo/horormoviesRev2.htm>

<http://filmmakeriq.com/lessons/the-psychology-of-scary-movies/>

<http://filmmakeriq.com/lessons/a-brief-history-of-horror/>

<http://www.hongkiat.com/blog/evolution-of-horror-movie-poster-designs-1922-2009/>

<http://horror.about.com/od/horrorthemelists/ss/horortimeline.htm>

http://people.uta.fi/~tlilma/nopea_viillos_05.pdf

<http://circleboxblog.com/2009/inspiration/the-evolution-of-movie-posters-67-years-of-old-and-new/>

<http://www.wabbaly.com/history-by-design-63-examples-of-horror-movie-posters/>

John M. Grohol

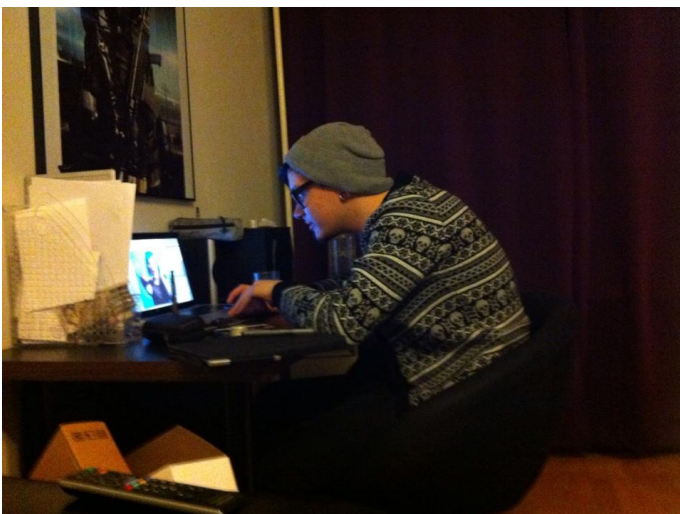
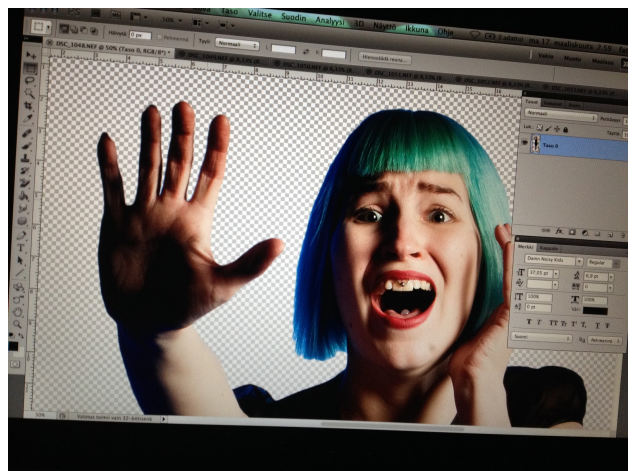
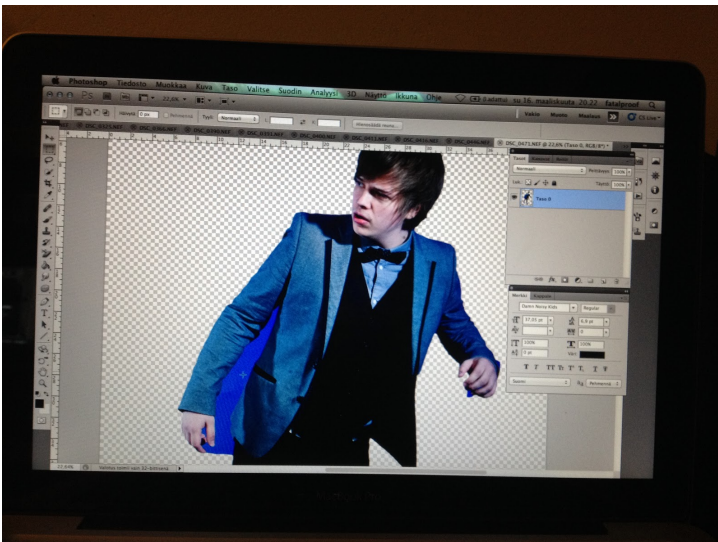
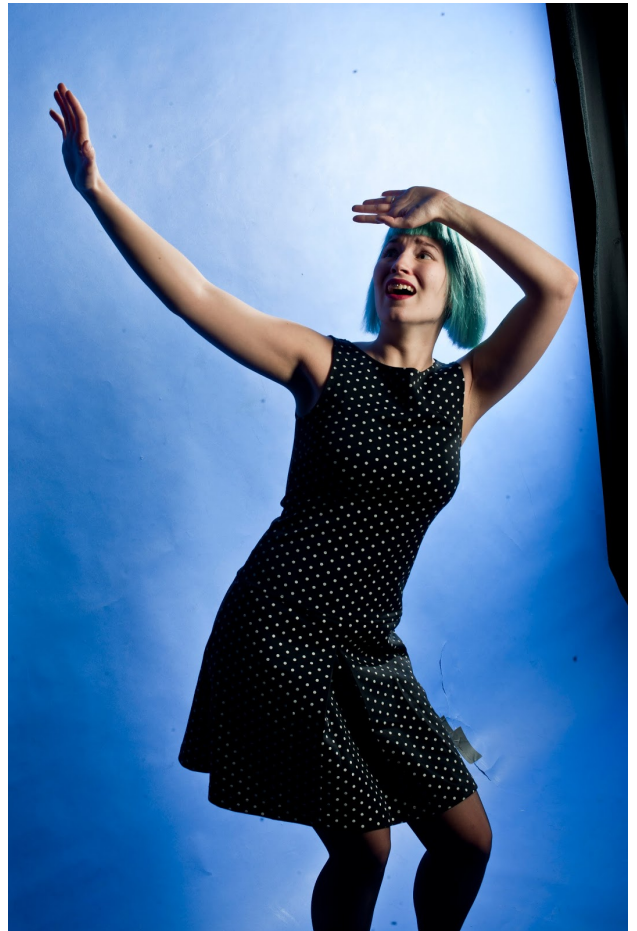
FOMO Addiction: The Fear of Missing Out

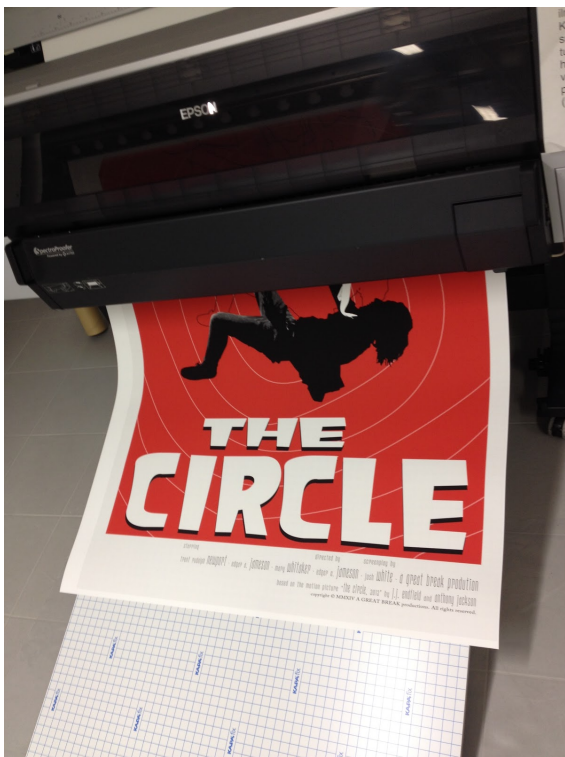
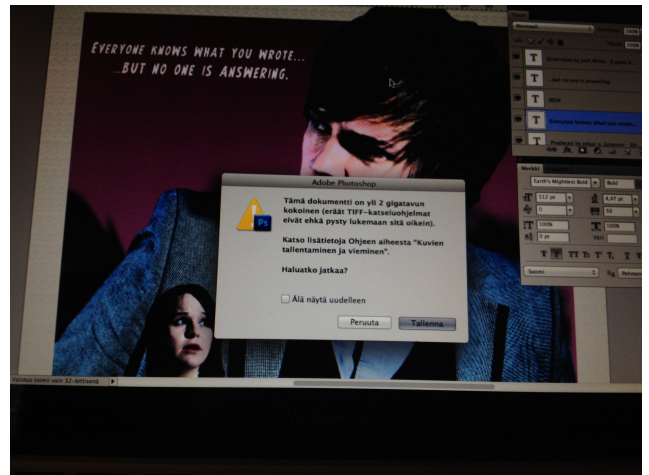
<http://psychcentral.com/blog/archives/2011/04/14/fomo-addiction-the-fear-of-missing-out>

<http://www.telegraph.co.uk/women/womens-life/10061863/FoMo-Do-you-have-a-Fear-of-Missing-Out.html>

http://www.nytimes.com/2011/04/10/business/10ping.html?src=recg&_r=1&

LIITTEET

Making of -kuvia, One new friend request and other Tales of the Unknown part.II

TR1
Taidehalli

2014

Ylin
Nappi
Auki
-näyttely

